

Človekovi vplivi na rastje in rastlinstvo so že davni, to Metkine raziskave nazorno potrjujejo. Na to nam kažejo s človekom povezane rastline, ki sta jih z očetom prepoznala v palinoloških profilih, a tudi raziskave lesa, lesnega oglja, semen in plodov iz arheoloških najdišč. Še posebej tem raziskavam se je in se še Metka posveča v drugem delu svojega raziskovalnega obdobja. Zna torej prepoznati ostanke lesa in drugih rastlinskih delov, ki ga pri svojih izkopavanjih najdejo arheologi. Njene analize in določitve pomembno pomagajo pri razlagah, kako je človek nekdaj vplival na svoje okolje, a tudi kako je živel in s čim se je prehranjeval. Arheologi njeno delo zelo cenijo, leta 2000 so jo izvolili za častno članico njihovega društva in še zdaj dobiva naročila za tovrstne raziskave. Tudi sicer se palinologija kot veda v Sloveniji po Metkinem odhodu v pokoj ne nadaljuje več na Biološkem inštitutu ZRC SAZU, temveč na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU.

Metka se je v preteklosti redno udeleževala tudi srečanj botaničnega društva, je naša dolgoletna članica, tudi Hladnikiji je ponudila kak svoj članek v objavo, zanima jo tudi sedanje rastlinstvo. Zato ji v imenu tega društva kot tudi v imenu Biološkega inštituta ZRC SAZU ob jubileju iskreno čestitam in se ji najlepše zahvaljujem za številne pozornosti, nesebično pomoč in delo v skupno dobro, dobrohotnost in prijaznost v naših skupnih delovnih letih. Vse najboljše, draga Metka!

LITERATURA

SELIŠKAR, A.: Culiberg, Metka (1950–). Slovenska biografija. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1021740/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (13. november 2020).

IGOR DAKSKOBLER

Botanični vrt Univerze v Ljubljani je praznoval 210-letnico delovanja

Franc Hladnik, ustanovitelj botaničnega vrta v Ljubljani, je večkrat potožil Hostu, cesarjevemu zdravniku in ustanovitelju vrta avstrijske flore na Dunaju, da bo Vrt domovinske flore v Ljubljani moral zapreti. Host mu je odgovarjal, naj vztraja, ker kje bo sicer on dobil rastline iz teh predelov. Hladnik je res vztrajal in še vsi njegovi nasledniki, tako da je vrt dočakal že 210 let, žal pa je tudi po 210 letih njegova usoda še vedno zelo negotova, morda še bolj kot takrat.

Pred več kot 200 leti je sloviti pruski naravoslovec in polihistor Alexander von Humboldt, ki je deloval prav v času odprtja našega botaničnega vrta, dejal: »Naravo je treba doživeti skozi občutja!« V tem pogledu so prav botanični vrtovi tisti, ki ljudem naravo približajo in jim jo pomagajo razumeti. Razveselilo nas je, da sta se slovesnosti ob 210-letnici Botaničnega vrta, kljub zaostrenim razmeram epidemije, udeležila gosta iz tujine, direktor botaničnega vrta na Dunaju, prof. dr. Michael Kiehn, in direktor graškega botaničnega vrta, prof. dr. Christian Berg. Slovesnost smo kljub predhodnemu zelo močnemu deževju izpeljali 11. julija 2020,



Spomenik Francu Hladniku (29. 3. 1773, Idrija – 25. 11. 1844, Ljubljana). Kip je delo akademskega kiparja Lana Seuška. Kip smo odkrili na slovesni prireditvi, 11. julija 2020.

ob 18. uri, prav na istem mestu, kjer so leta 1810 za javnost odprli vrt domovinske flore in ob slovesnosti zasadili znamenito lipo. Tokrat smo odkrili spomenik Francu Hladniku, ki gleda današnjo podobo vrta, ki ga je ustanovil v času Ilirskih provinc kot del Centralnih šol s statusom Univerze. Vse od leta 1919 je vrt ponovno pod okriljem Univerze v Ljubljani in prav zato je bila prva govornica njena prorektorica, prof. dr. Tanja Dmitrovič, ki je v imenu rektorja UL, prof. dr. Igorja Papiča zbrane nagovorila s sledečimi besedami:

Spoštovani gostje, kolegice in kolegi,

veseli me, da lahko prisostvujem tako pomembnemu in slavnostnemu dogodku, kot je praznovanje 210. obletnice tega čudovitega botaničnega vrta, v katerem raste več tisoč rastlinskih vrst oziroma posameznih rastlin ter nekaj sto dreves. Med njimi je veliko slovenskih endemitov. Botanični vrt v Ljubljani je bil ustanovljen leta 1810 s prvotnim imenom *Vrt domovinske flore*. V okviru visoke šole *École Centrale* ga je zasnoval Franc Hladnik, ki je bil njegov prvi ravnatelj, hkrati pa tudi predavatelj za naravoslovje in botaniko na omenjeni šoli. Del Univerze v Ljubljani je postal leto po njeni ustanovitvi, to je 1920, in še danes deluje v okviru Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete. Od leta 1995 ga nadvse uspešno vodi dr. Jože Bavcon, ki je tudi prejemnik prestižne nagrade mednarodne organizacije botaničnih vrtov za hiter razvoj vrta in ohranjanje rastlinskih, zlasti ogroženih vrst.

Pomembno je tudi izpostaviti, da je Botanični vrt Univerze v Ljubljani v skupini sedmih vrtov z vsega sveta, ki so kot prvi prejeli akreditacijo Svetovne organizacije botaničnih vrtov. Ta potrjuje, da vrt izpolnjuje vse visoke zahteve, ki veljajo za botanične vrtove. Leta 2008 je bil razglašen za kulturni spomenik državnega pomena in velja za najstarejši botanični vrt v jugovzhodnem delu Evrope.

Lani je Univerza v Ljubljani praznovala stoletnico delovanja. Ob tej pomembni obletnici smo izdali monografijo, Banka Slovenije pa je izdala priložnostni kovanec. Monografijo in priložnostni kovanec ima tudi Botanični vrt. Izšla sta leta 2010, ob njegovi dvestoletnici. To so pomembni mejniki, ki za vedno zapisujejo našo zgodovino v zakladnico neprecenljive dediščine. Da smo lahko del takšnih jubilejev, nam je vsem lahko v ponos.

Vse najboljše Botaničnemu vrtu Univerze v Ljubljani za častitljivih 210 let. Naj jih bo vsaj še enkrat toliko. Srečno do naslednjega jubileja.

Sledil je nagovor dekana Biotehniške fakultete, prof. dr. Emila Erjavca, ki je povzel dejavnost vrta in tudi naznanil, da je čas, da se vrt začenja širiti tudi na novi lokaciji v sklopu Biološkega središča in drugih tam na novo nastajajočih fakultet.

Kljub temu, da so v času ustanovitve vrta nekateri menili, da je lokacija vrta preveč oddaljena od centra Ljubljane, se je do današnjih dni mesto tako razširilo, da je vrt danes skoraj v njegovem centru. Je tako rekoč zelena oaza sredi Ljubljane, na voljo meščanom in drugim obiskovalcem na Špici, kot imenujemo ta predel Ljubljane. S svojo dejavnostjo je integriran v zeleno mestno politiko in pomaga pri uresničevanju njenih projektov. Zaradi tega je podžupan mestne občine Ljubljana, prof. Janez Koželj, povedal, da mesto Botanični vrt razume kot en tak biser, kot odprti muzej, ki ga je treba negovati in takega pustiti tudi zanamcem.

Tesno poznanstvo Hladnika s cesarskim zdravnikom Nikolasm Thomasom Hostom, vodjo botaničnega vrta na Dunaju, je v času avstrijskega ukinjanja institucij, ustanovljenih s strani Francozov, ohranilo naš botanični vrt. Tudi v današnjem času je ta vez ravno tako tesna, o njej pa je spregovoril direktor dunajskega botaničnega vrta prof. dr. Michael Kiehn:

Dragi spoštovani gostje, predstavniki univerze, dragi prijatelji in kolegi,

Zelo sem hvaležen organizatorjem tega spominskega dogodka za povabilo in možnost, da spregovorim nekaj besed. V čast in veselje mi je, da lahko tukaj z vami praznujem 210. obletnico ustanovitve Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani.

Preden bom začel s svojimi razmišljanji in mislimi, mi dovolite, da vam prenesem čestitke Paula Smitha, generalnega sekretarja *Botanic Gardens Conservation International* in Evropskega konzorcija botaničnih vrtov.

»V imenu Evropskega konzorcija botaničnih vrtov in globalnega združenja botaničnih vrtov, želim čestitati dr. Bavconu in Univerzi v Ljubljani ob vaši 210. obletnici. Vaš vrt je v mednarodnem združenju zaradi svojega dela, varovanja rastlinskih vrst in javnega udejstvovanja zelo spoštovan. To se odraža v dejstvu, da je Botanični vrt Univerze v Ljubljani prejemnik dveh akreditacij s strani Botanic Gardens Conservation International in da je bil dr. Bavcon nagrajen z Marsh Christian-ovo nagrado za prispevek k varovanju rastlinskih vrst. Vaš vrt je nacionalni vrt države Slovenije in je kot takšen vaš nacionalni zaklad podobno kot so muzeji in druge kulturne inštitucije, ki so del Slovenske identitete. Ampak kakorkoli, je mnogo več kot to. Je center odličnosti za nacionalne in globalne izzive povezane z izgubo biodiverzitete, klimatskimi spremembami in mesto, ki daje človeštvu zavedanje, da mora živeti bolj trajnostno. Vloga botaničnega vrta ni bila nikoli pomembnejša kot je prav danes in zato vas vse spodbujam k podpori, ki jo zasluži v svojem tretjem stoletju. Še enkrat vam izrekam iskrene čestitke in si želim, da bi lahko ta pomembni dogodek praznoval z vami.«

Dr. Paul Smith, Generalni sekretar BGCI



Zasaditev lipe – potomke Marmontove lipe. Spredaj sta direktor dunajskega botaničnega vrta prof. dr. Michael Kiehn in gospod Abdulah Rexhepi, vrtnar z najstarejšim staležem v Botaničnem vrtu, zadaj stojita dekan Biotehniške fakultete prof. dr. Emil Erjavec in prorektorica Univerze v Ljubljani prof. dr. Tanja Dimitrović.

Sedaj pa mi dovolite kot direktorju nekoliko starejšega vrta, zgodovinsko povezanega z ljubljanskim in kot podpredsedniku *International Association of Botanical Gardens* ter članu *Steering Committee of the European Native Seed Conservation Network Consortium* spregovoriti nekaj besed o preteklosti, sedanjosti in prihodnosti Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani.

Botanični vrt Univerze v Ljubljani je bil ustanovljen 11. julija 1810, pred natančno 210 leti. Njegov začetek ni bil enostaven, s stališča politične situacije so imeli nad Ljubljano takrat oblast Francozi. Ampak zaradi entuziasta in vizionarja Franca Hladnika je vrt postal resničnost. Od takrat naprej je imel pomembno vlogo v izobraževanju, hortikulturi, raziskovalni dejavnosti in varovanju rastlinskih vrst. Kar ni bilo po naključju, saj je imel Hladnik bogato korespondenco in izmenjavo svojega znanja z drugimi pomembnimi botaniki tistega časa, kot so bili na primer Franz Xaver von Wulfen ali Heinrich Gottlieb Reichenbach, oziroma z drugimi ustanovitelji botaničnih vrtov, kot so bili Johann Jakob Bernhardi v Erfurtu ali Nikolaus Thomas Host na Dunaju. Delovanje ljubljanskega botaničnega vrta je bilo tako uspešno, da se je nadaljevalo tudi v obdobju Habsburške monarhije, predvsem zaradi dobrega znanstva Hladnika z Nikolausom Thomasom Hostom, delujočim v našem dunajskem botaničnem vrtu. Namreč vse ostale institucije, ustanovljene s strani Francozov, so bile takrat ukinjene.

Ko pogledam Botanični vrt Univerze v Ljubljani danes, vidim enak raziskovalni entuziazem, varovanje rastlinskih vrst, znanstveno in hortikulturno raziskovanje ter znanstveno komunikacijo - tako kot pred 210 leti. Kot predstavnik relativno majhne evropske države, je Botanični vrt Univerze v Ljubljani in njegov vodja dr. Jože Bavcon med najbolj aktivnimi člani Evropskega konzorcija botaničnih vrtov in nosilec inovativnih idej v *ex-situ* in *in-situ* varovanju rastlinskih vrst ter s svojimi aktivnostmi dosega širšo javnost. Edinstveni dosežki s

področja varovanja rastlinskih vrst so bili nedavno prepoznani tudi s strani združenja botaničnih vrtov v obliki *Marsh Christian* nagrade, podeljene dr. Jožetu Bavconu, kar je bilo omenjeno že v pismu Paula Smitha, in z dvema BGCI akreditacijama podeljenima Botaničnemu vrtu.

Prav tako je povezava med Botaničnim vrtom Univerze v Ljubljani in Botaničnim vrtom Univerze na Dunaju zelo močna že skozi stoletja. Trenutno sodelujem pri številnih raziskovalnih in naravovarstvenih projektih, kot je *Plant Exchange Network* oziroma ENSCONET. Naše sodelovanje izredno cenim.

Izjemnega obsega in kvalitete aktivnosti, ki jih izvaja Botanični vrt Univerze v Ljubljani, ni moč vrednotiti dovolj visoko. S svojim delom vrt namreč zagotavlja izstopajoč prispevek k mednarodni prepoznavnosti znanstvenega delovanja in delovanja s področja varovanja rastlinskih vrst Univerze v Ljubljani.

Univerza v Ljubljani je lahko resnično ponosna na Botanični vrt kot institucijo in prepričan sem, da bo v luči izrednega delovanja in dosežkov vrta le-ta še naprej prednostna institucija znotraj Univerze. Z mojimi najboljšimi željami za plodovito in trajnostno nadaljevanje dela Botaničnega vrta Univerze v Ljubljani in z čestitkami Univerzi za njen vrt in vsemu osebju za dosežene rezultate njihovega težkega dela, se zahvaljujem za vašo pozornost.

*»Kaj če domovina ti skazati?
Bil v resnici si slovenski sin!
Slave z zlatimi črkami kovati
Triba ni, si stavil sam spomin.
Z zelši vred bo tvoje ime časteno, -
Znamnje, vsako spomlad prerojeno,
Bo po teb nazvanih cvetk izbor,
Tebi v čast, cvetličar kranjskih gor!«*

S temi besedami Dragutina Karla Dežmana, ki jih je zapisal ob smrti Franca Hladnika leta 1844, je povezovalka slovesnosti biologinja Eva Šajn povabila navzoče k odkritju kipa, ki je delo mladega, obetavnega akademskega kiparja Lana Seuška. Kip je izdelan na osnovi edine obstoječe slike Franca Hladnika. Zaradi svoje skromnosti se mož namreč ni želel portretirati. Izdelava doprsnega kipa je bila financirana z donacijo gospe Marije Ane Božič. Kip so odkrili prorektorica prof. dr. Tanja Dmitrović, podžupan Mestne občine Ljubljana profesor Janez Koželj in dekan Biotehniške fakultete prof. dr. Emil Erjavec. Sledila je še zasaditev potomke Marmontove lipe, ki jo je ob odprtju botaničnega vrta zasadil francoski maršal Avgust Marmont in je nosila ime Marmontova lipa ter bila najstarejša prebivalka botaničnega vrta. Zdaj jo je žal starost premagala, a smo poskrbeli za njene potomce. Enega od teh smo ob častitljivem jubileju posadili nasproti kipa, da bo s svojimi zelenimi vejami in dišečim cvetjem obujala spomin na zgodovinski čas botaničnega vrta. Lipo so zasadili prorektorica prof. dr. Tanja Dmitrović, podžupan Mestne občine Ljubljana prof. Janez Koželj, dekan Biotehniške fakultete prof. dr. Emil Erjavec in direktor dunajskega botaničnega vrta prof. dr. Michael Kiehn. Pri sajenju jim je pomagal vrtnar z najstarejšim staležem v Botaničnem vrtu – gospod Abdulah Rexhepi, ki v vrtu dela že od leta 1983.

Slovesnost se je končala ob 19. uri, sledilo pa je še prijetno druženje v šotoru, ob že 10 let starem tropskem rastlinjaku Botaničnega vrta. Samo prireditev kot druženje sta z glasbo popestrila studenta Akademije za glasbo, sopranistka Rebeka Pregelj in kitarist Tilen Lancner.